

ARTICLES ՀՈՒՎԱԾՆԵՐ

VAHAN TER-GHEVONDIAN

PhD in History

Mashtots Institute of Ancient Manuscripts – Matenadaran

vterghevondian@gmail.com

THE “TRIPOLI-ICONIA-ALEPPO” ANTICILICIAN ALLIANCE DURING THE “ANTIOCHIAN” WAR (1201–1216)

Key words: *Cilicia, Armenian Kingdom, Iconia, Tripoli, Aleppo, Antioch, Ayyubid, Levon I, Salah al Din.*

After the proclamation of the kingdom of Cilician Armenia (1198) Levon I (1198–1219) invested the main diplomatic and military potential of the country to solve the issue of Antiochian succession¹. For this purpose, the secular and religious powers of Cilicia initiated an active correspondence with the Holy See of Rome seeking to secure a pro-Armenian attitude of the leader of the Catholic Church who had a significant amount of influence over European countries.

The claims of the Cilician Armenia on Antioch contradicted not only the interests of the County of Tripoli but those of Sultanates of Iconium and Aleppo. Obviously, by taking Antioch the Cilician Armenia would significantly bolster its posi-

---

¹ According to an agreement signed between Levon I and Prince Bohemund III of Antioch in 1194 Levon's niece Alice married Bohemund's son Raymond on condition that their son will inherit the throne of Antioch (see about this treaty in **Ter-Petrosyan L.**, 2007, Vol. II, 169–179. According to Jean Richard the agreement of 1194 became an important prerequisite for the proclamation of the kingdom (see **Richard J.**, 2000, 169, **Ter-Petrosyan L.**, Vol. II, 179). The child born as a result of that marriage was Ruben-Raymond who Levon I soon took under his guardianship. However, disputes arose for the succession of the throne on the part of Raymond's uncle Count Bohemund IV of Tripoli who also had claims for the throne of Antioch.

tions in the Mediterranean basin which would be a serious threat for both the County of Tripoli and the Sultanates of Iconium and Aleppo. The latter were deeply worried by the strengthening of the newly proclaimed Armenian kingdom and to prevent this a Tripoli-Iconia-Aleppo anticilician alliance was formed.

Surrounded by hostile countries the Cilician Armenia thus could expect assistance only from the Pope of Rome since it had no other allies. Quite aware of the fact that the Pope's major problem was to liberate Jerusalem from Moslems, Levon I hurried to inform him about the formation of the Tripoli-Iconia-Aleppo anticilician alliance adding that while that alliance was against his kingdom it considerably hindered the liberation of the Lord's cemetery from the non-believers and absolutely contradicted the crusaders' noble idea of Christian brotherhood.

In a letter dated October 1, 1201, Levon I informs the Pope that his intelligence regarding the treaty signed by the Sultan of Iconia and the County of Aleppo-Tripoli is absolutely accurate and reliable as he had sent his men there who frequently kept him updated: "...we sent our spies, who are disguised untill today and whence this news comes and which is brought to the feet of our power with humbleness and respect, the discovered matter was accurately passed on to us"² reads the letter. Of course, Levon's letters were not the only source of information for the Pope on the events in the Mediterranean countries. It means that the information of the King of Cilicia should have been possibly accurate in depicting the reality.

To accelerate the aid Levon informed the Pope that it was necessary to take advantage of the internal wars between Moslem countries and to solve the problem of the liberation of Jerusalem, otherwise, according to the Cilician king, it would be impossible to defeat them. "There is a serious feud among barbarian nations... And if you could send the aid before they restored peace, the Christians would have some rest, otherwise, before the aid arrives, the agreement will be restored among them, and there will be no one to withstand their force, the rest of Christians will hardly be able to resist them or rather will never be able to resist them"³.

Levon I, apparently meant, the dynastic struggle among the Ayyubids (1194–1201), during which Salah al Din's (1174–1193) brother al-Malik al-Adil (1200–1218) taking advantage of the disagreement between his nephews, after years of struggle, unified Egypt, Southern Assyria, Palestine, the Upper Mesopotamia and the adjacent regions in one state.

The dynastic feud ended in 1201 when al-Adil took Damascus which established the supreme dominance of his family in the Ayyubid dynasty⁴. Only al-Malik

---

² Acta Innocentii PP. III (1198–1216), Fontes series III, vol. II, 1944, 560.

³ Ibid.

⁴ Cf. Burns R., 2005, 180.

al-Zahir, the son of Salah al Din accepted the superiority of his uncle and kept his power in Northern Assyria with Aleppo as its center⁵.

It is not that before the arrival of the anticipated aid Levon I had not undertaken any steps to fight Moslems. In the same letter, he informs quite accurately that he had dispatched troops to defend the territories of Templars in Cilicia from «barbarians» assaults. However, he hurries to mention that his applications sent twice to the crusader knights remained unanswered. “We sent it for the second time asking them for the sake of God to return to our kingdom...”⁶

King Levon informs the Pope that in spite of many refusals he still exhorted the Templars to fight Moslems together but he was already convinced that “they do not like to fight Moslems together with us”⁷. Nevertheless, the king expresses his willingness to allow the members of that knight order to return to the Kingdom of Cilician Armenia.

The assurances by Levon I that the Cilician Armenia was left alone against enemies (both crusaders and Moslem) were true. The Ayyubid Sultan of Aleppo attacked the Armenian kingdom in 1201, which forced Levon I to leave Antioch and to hurry to his kingdom⁸.

The rulers of Cilicia realized very well that without implementing the changes put forward by the Roman Catholic Church (at that stage of relations it referred to rituals) it was hard to expect any real aid.

For that reason, in 1202 Catholicos Gregor VI Apirat (1194–1203) applied to the Pope with a letter assuring that ritual changes had taken place⁹. It referred to the three ritual changes required by the Pope in exchange for the coronation of Levon, which were mentioned to some extent by Kirakos of Gandzak¹⁰. Nevertheless, the Armenian Catholicos did not forget to remind of the need to send aid to Levon I¹¹. By the order of the king another letter with almost the same content was sent to the Pope from the Archbishop of Sis – Hovhannes of Sis¹².

In 1202 the formation of a military alliance between Antioch-Tripoli County and Sultanates of Iconia and Aleppo became clearly visible which made Levon the Magnificent to activate his efforts even more to thwart this anticilician cooperation.

---

⁵ Cf. **Տեր-Ղևոնդյան Վ.**, 1994, 114:

⁶ Acta Innocentii PP. III (1198–1216), 561.

⁷ Ibid.

⁸ Cf. **Cahen CL.**, 1940, 600–601:

⁹ Acta Innocentii PP. III (1198–1216), 567:

¹⁰ **Կիրակոս Գանձակեցի**, 1961, 156–157:

¹¹ Acta Innocentii PP. III (1198–1216), 566:

¹² Ibid., 568–569.

However, as the events unfolded it became clear that the Armenian king had not relied only on the Pope's aid.

Levon's army gained impressive victories against the Sultanate of Aleppo¹³. However, the Sultanate of Iconia continued to be a serious threat for the Cilician Armenia.

The victories of Levon I consolidated the alliance between Antioch-Tripoli, Sultanates of Iconia and Aleppo which, as it is clearly stated in a letter dated to 1205 from the Armenian king to the Pope, was joined by the knights of Templar order. "They (the Templars – V. T.-Gh.) moreover, together with the Count of Tripoli and Antiochians allied with the sly Sultan of Aleppo¹⁴" reads the letter. According to Levon I that was the reason he took the territories of the Templars in the Cilician Armenia. The king of Cilicia reminds the Pope again that the alliance of the Templars with the County of Antioch-Tripoli is absolutely contradicting to the idea of crusades, since "they shed the blood of Christians – neglecting the religious unity"¹⁵ instead of that of the enemies.

Although the correspondence of the parties is immersed with the ideas of Christian brotherhood, neither of the parties was guided by that. In the Pope's reply letters, it is obvious that the Pontiff of Rome has left unanswered the assurances of Levon I about the formation of an anticilician, and according to the king to Cilicia – an anti-Christian alliance between the Crusaders of the Near East and the local Moslem countries. Moreover, the Pope tried his best to solve the disagreement between Cilicia and the Templars in favor of the latter – exhorting the Armenian king to return the lands and fortune confiscated from them.

It is noteworthy that Levon's attitude notably changed after the proclamation of the kingdom and especially when the problem of heir of Antioch exacerbated. The same was true about the position toward the superiority of the Roman church and acceptance of the creed of that church since "assurances" given to Levon were left on paper. This is grounded well by the record of a Latin cleric Brocardus which has been preserved in the subchapter of his book entitled "Why we should beware of Armenians".

Considering the importance of his data, here we refer to the full passage: "Since Armenians in this Lesser Armenia (means the Cilician Armenia – V. T.-Gh.) which is the subject of the current speech, were granted the crown and the name of king

---

¹³ See about the three-year war between the Cilician Armenia and Sultanate of Aleppo between 1203–1206 in foreign sources about Armenia and Armenians, 11, Arab sources, II, Ibn al-Asir, 1981, 285–286, Histoire d'Alep par Kamal ad-Din Ibn al-Adim, t. III, 1968, 157–158. See also **Ter-Ghevondyan V.**, 116–122.

¹⁴ Acta Innocentii PP. III (1198–1216), 584.

¹⁵ See the same place.

from the Popes and Emperors of Rome and at that time, as a sign of humility, by a treaty and agreement, they granted several of the best castles and fortresses to the Roman church, built two Latin Archbishop churches and promised to inspire their children to learn Latin. But after this, when they gained a kingdom, name and glory, they aspired for power and took back the lands they had given, captured the fortresses given to the Catholic church as well as the temples with adjacent buildings and populace”¹⁶.

Despite the victories gained by the Armenians against the Sultanate of Aleppo in 1203–1206, the Cilician Kingdom was encircled by hostile countries: from the West, North and North-East it was under the threat of Seldjuk Sultanate of Iconia and on the South and South-East by the County of Antioch-Tripoli and the Sultanate of Aleppo.

The situation drastically changed in 1208, when Levon I managed to capture Antioch and to put Ruben-Raymond on its throne. In a letter sent to the Pope on that occasion we read that the king took active steps to suppress the anti-Armenian activities of crusader orders and especially those of the Templars besides informing the Pope of such acts on behalf of the Templars. It is revealed in the letter that before that Levon had not only captured the castle of Baghras but also pillaged the Catholic abbeys of the Black Mountain, and taken the church of Tarson from the patriarch of Antioch¹⁷. It turns out that the Cilician king had not only inflicted material losses on the Templars but also imprisoned many of them¹⁸.

Troubled by the capture of Antioch, the sultan of Aleppo al Malik al-Zahir applied to the sultans of Iconia and Egypt for help. The Sultanate of Iconia which was in hostile relations with the Cilician Armenia responded that call immediately.

According to Arabic sources, the forces of Sultanate acting both separately and jointly with the troops of the Ayyubids of Aleppo charged campaigns against the Armenian kingdom in 1208–1209 and captured several borderline fortresses. So according to the record of Kamal al-Din ibn al-Adim in Hijra 605 (1208 July 16–1209 July 6) the joint forces of the sultan of Iconia Keykhosrov I (1192–1196) and the ruler of Aleppo al-Malik al Zahir captured the fortress Bedrus¹⁹. Rawandi,

---

¹⁶ Brocardus, 1906, t. Second, 488–489.

¹⁷ Acta Innocentii PP. III (1198–1216), 590. Besides the mentioned churches Levon had ceded to the Patriarch of Antioch the church of Mamestia, which, as he wrote in the following letter «in our times or in the times of our predecessors, we do not remember to belong to the order of the church of Antioch» (the same place, 590)

¹⁸ Ibid., 284–285.

¹⁹ Kamal ad-Din Ibn al-Adim, t. III, p. 159:

another historian, noted that at the same time the army of the Sultanate of Iconia captured Karamania and several borderline fortresses from the Cilician Armenia²⁰.

The Armenian success on the front of Antioch did not last long. Levon did not manage to capture the citadel of the city and a few days later Bohemund IV and the Templars with the assistance of the sultan of Aleppo who had fortified their positions there forced the Armenian army to withdraw from the city²¹.

Giving up any hope to receive any aid from the Pope of Rome Levon applied to the Ayyubid sultan of Egypt. The ruler of Egypt was al-Ma'lik al-Adil who did not support his nephew al-Zahir's struggle against the Cilician Armenia. The diplomatic efforts of Levon I ended successfully and a treaty was signed between the kingdom of Cilician Armenia and the Sultanates of Iconia and Aleppo. It is noteworthy that the treaty referred not only to the problems between the Sultanates and the Cilician Armenia but also to the issues concerning the Cilician Armenia and Antioch-Tripoli County and the Templars. So, Levon I was obliged to return the castle of Baghras to the Templars, to cease the intervention into the issue of Antioch and to return to the Sultanate of Iconia the fortune captured by the Cilicians from Keyrkhosrov which he had entrusted to Cilicia²².

Levon I implemented only the obligation for the Sultanate of Iconia and never ceased meddling into the problem of Antioch, so that there was going to be a long struggle over it.

After that truce (1208) the confiscated lands and fortune of the Templars as well as the problem of the heir of Antioch continued to be a matter of question which is confirmed by the correspondence between Levon I and the Pope of Rome in 1209–1213. Of course, both the Templars and their ally Bohemund IV the count of Antioch-Tripoli were seeking to incline the Pope to their side. Certainly, inspired by their assurances the Pope wrote that the ongoing struggle between Levon I and the count of Tripoli could become the reason for Moslems to capture Antioch²³.

The existence of Tripoli-Aleppo-Iconia anticilician alliance rendered the Pope's worries groundless, particularly while the major goal of those sultanates was to weaken the Cilician Armenia rather than to capture Antioch. In one of the letters, attempting to justify cooperation between the Templars and Antioch-Tripoli County, the Pope wrote to Levon that the seizure of the castle of Baghras from the Templars

---

²⁰ Cf. Rawandi's record in **Шукров Р. А.**, 2016, 93: Yet in 1207 Iconia had captured Attalia which bordered with Cilician Armenia (**Гордлевский В. Л.**, 1941, 33):

²¹ **Grousset R.**, 1936, vol. III, 256.

²² **Kamal ad-Din Ibn al-Adim**, t. III, 160.

²³ *Acta Innocentii PP. III* (1198–1216), 362–363:

weakened significantly the force of this knight order – depriving them of the potential to fight Moslems.

This turn of foreign policy of the Cilician Armenian state affected to some extent the Pope's disposition which is obvious in the style of the letter to Levon I dated 6 July. The Pope who often criticized Levon's aspirations for Antioch informed the Armenian king that, by his request, he sent judges to examine the matter and exhorted to be guided only by the law, he wrote “But my dearest son, we say this not as an order but as an expression of opinion of the majority, so you could understand how much we care about you when you have not ceased your assault on Antioch, by your request...the three judges are sent to implement (investigation – V. T.-Gh.)”²⁴.

Judging from the further correspondence Levon I refused to make concessions both in favour of the Templars and the county of Antioch-Tripoli thus inciting the Pope's anger which would be fully expressed in his letter of 1213. There is noteworthy information there that Levon I dismissed Latin clerics from Tarson and inhabited it with Greeks²⁵. Without seeing much connection between this event and the following one it should be noted that in the same year or before the August of the next year Levon established family relations with the Byzantine emperor of Nicia Teodoros I Lascaris (1204–1221) arranging his marriage with his niece²⁶. However, the above-mentioned event is a noteworthy coincidence which displays the multi-vector policy of the king of the Cilician Armenia which bore a drastic turn in relations with both Rome and the Holy See, the Near Eastest Crusaders and the Moslem states in 1216 when Levon again succeeded in capturing Antioch and putting Ruben-Raymond on the throne.

Thus, in effect, the “Antiochian war” was over. The anticilician alliance failed to achieve its goal as the count of Tripoli Bohemund IV, at least for the time being, had to accept the loss of Antioch and the Ayyubid sultan of Aleppo al-Malik al-Zahir, a permanent member of the alliance, bewaring his uncle al-Malik al-Adil, the sultan of Egypt (with whom king Levon had established close relations) stepped back from the anticilician war. The same year al-Malik al-Zahir died and was succeeded by his young son al-Aziz (Shihab al-Din Tughril as a regent) which changed Aleppo's policy especially with Cilicia. In the same 1216 Levon the Magnificent improved his relations with the Catholic church returning the Latins their two Episcopal Sees in Armenia and finally returning the castle of Baghras, the reason for so many disputes, to the Templars.

---

²⁴ Ibid., 366.

²⁵ Ibid., 439–441.

²⁶ Բարթիկյան Հ., հ. Ա., 2002, 51–55, Բոգոյան Ա., 2016, 58–66:

The year 1216 was a turning date for the Oriental policy of the Popes of Rome as Innocent III passed away and his successor Pope Honorius III was not as active in the intervention the Oriental affairs.

Simultaneously, Levon did not manage to take advantage of his military victories and active multi-vector foreign policy as he landed a truce with the sultanate of Iconia at the expense of concessions also mostly because he was weak and ailing in the final three years of his rule (1216–1219).

Nevertheless, both on military, political and diplomatic levels, the kingdom of Levon I reached its apogee, so there was no serious attack or invasion into Cilicia from the neighboring countries during those years.

Translation from Armenian into English by Artur Mesropyan

BIBLIOGRAPHY

Acta Innocentii PP. III (1198–1216), E. registris Vaticanis aliisque Eruit, introductione auxit, notisque illustravit P. Theodosius Haluščynskyj hieromonachus ordinis Basiliani S. Iosaphat E pontificia commissione ad redigendum C.I.C.O., Fontes series III, vol. II, Vaticanis, 1944.

Armenia and Armenians, II, Arab sources, II, Ibn al-Asir, translation from the original, introduction and notes by A. Ter-Ghevondyan, Yerevan, 1981.

Burns R., Damascus: A History, Routledge presse, 2005.

Cahen CL., La Syrie du nord à l'époque des croisades et la principauté franque d'Antioche, Paris, 1940.

Grousset R., Histoire des Croisades et du royaume Franc de Jérusalem, Paris, vol. III, 1936.

Richard J., Les Arméniens dans les états Latins d'Orient: les lendemains de la Croisade, «Հայաստանը և Բրիտանյա Արևելքը», Yerevan, 2000.

Տեր-Պետրոսյան Լ., Խաչակիրները եւ հայերը, Խ. Բ., Երևան, 2007, p. 169–179.

Гордлевский, Вл., Государство сельджукидов Малой Азии, Москва, 1941.

Шукуров Р. А., Образ Киликийской Армении в анатолийских мусульманских источниках (XIII в. – н. XIV в.), «Կիլիկյան Հայաստանը սահմանակից պետական միավորների ընկալումներում», Երևան, 2016.

Բարթիկյան Հ., Հայ-բյուզանդական նոթեր, «Հայ-բյուզանդական հետազոտություններ», Խ. Ա., Երևան, 2002:

Բոզոյան Ա., Կիլիկիայի հայկական պետությունը Բյուզանդիայի կայսերական և պատրիարքական վավերագրերում (ընդհանուր ակնարկ), «Կիլիկյան Հայաստանը սահմանակից պետական միավորների ընկալումներում», Երևան, 2016:

Կիրակոս Գանձակեցի, Հայոց պատմություն, աշխատասիրությամբ Կ. Ա. Մելիք-Օհանջանյանի, Երևան, 1961:

Տեր-Ղևոնդյան Վ., Կիլիկյան Հայաստանը և Մերձավոր Արևելքի արաբական երկրները 1145–1126 թթ., Երևան, 1994:

ՎԱՀԱՆ ՏԵՐ-ՂԵՒՈՆԴՅԱՆ

*Պատմական գիտությունների թեկնածու
Մաշտոցի անվան հին ձեռագրերի ինստիտուտ – Մատենադարան
vterghevondian@gmail.com*

ՏՐԻՊՈԼԻՍ-ԻԿՈՆՏԱ-ՀԱԼԵՊ ՀԱԿԱԿԻԼԻԿՅԱՆ ԴԱՇԻՆՔԸ ԱՆՏԻՈՔՅԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ (1201–1216)

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Կիլիկիայի հայկական թագավորության հռչակումից անմիջապես հետո (1198) Լևոն Ա (1198–1219) հիմնական նպատակն է դառնում իր եղբոր թոռանը՝ Ռուբեն-Ռայմոնդին Անտիոքի գահին նստեցնելը, քանի որ վերջինս, համաձայն երկու երկրների միջև կնքված պայմանագրի, Անտիոքի օրինական ժառանգն էր։

Սակայն Կիլիկյան Հայաստանի հավակնությունները Անտիոքի գահին հակասում էին հարևան երկրների՝ Տրիպոլիսի դքսության, Իկոնիայի սելջուկյան սուլթանության և Հալեպի Այուբիդների սուլթանության շահերին։ Այս պետությունները մտավախություն ունեին, որ հայկական թագավորությունը, տիրանալով Անտիոքին, չափազանց հզոր կդառնա ու իրենց համար սպառնալիք կլինի։ Այդ իսկ պատճառով 1201–1203 թթ. Կիլիկիայի դեմ եռակողմ դաշինք կնքվեց, որն ուժի մեջ մնաց մինչև 1216 թ.։

Հռոմի Սուրբ Աթոռին ուղղված նամակներում հայոց արքան տեղեկացնում է վերոնշյալ հակահայկական դաշինքի մասին և հույս հայտնում ստանալու կաթոլիկ եկեղեցու օգնությունը՝ հիշեցնելով, որ Տրիպոլիսի դուքս Բոհեմունդ Դ-ի և Տաճարականների ու այլ միաբանությունների գործողություններն ուղղված Ռուբեն-Ռայմոնդի և Լևոն Ա-ի դեմ խոչընդոտում են քրիստոնյաներին իրենց հիմնական առաքելությունն իրագործելուց, այն է ազատագրել Երուսաղեմը մուսուլմաններից։

Ինոկենտիոս Գ-ին ուղղված նամակներում Լևոնը օգնություն է խնդրում, ընդգծելով որ գործելու ճիշտ ժամանակն է, քանի դեռ մուսուլմանները ներքին պառակտչական պատերազմի մեջ են։

Ինոկենտիոս Գ-ն առավելապես աջակցում էր Ռուբեն-Ռայմոնդի թեկնածությանը որպես Անտիոքի օրինական ժառանգորդի, ուստի Անտիոքի լատինացի պատրիարքը, ինչպես նաև Հոսպիտալիերների միաբանությունը աջակցում էին հայոց թագավորին։ Միաժամանակ Պապը ձգտում էր համոզել Լևո-

նին Բաղրասի ամրոցը (Գաստոն) վերադարձնել Տաճարականներին: Իրականում այս ամրոցը որոշ ժամանակ գտնվել էր Տաճարականների տիրապետության տակ, ինչից հետո անցել էր մուսուլմաններին, մինչև ի վերջո 1193 թ. այն ժամանակ դեռ իշխան Լևոն Բ-ն գրավեց այն:

Լևոն Ա-ն, ինչպես նաև հայոց կաթողիկոս Գրիգոր Զ-ն և Սսի արքեպիսկոպոս Հովհաննեսը Պապին ուղղված նամակներում փորձում են նրան համոզել, որ հայոց եկեղեցին իրականացնում է Հռոմին խոստացած եկեղեցական փոփոխությունները:

1202–1203 թթ. ի վերջին հակակիլիկյան դաշինքն արդեն ձևավորվել էր, և Կիլիկիայի պետական և հոգևոր առաջնորդները այս մասին տեղեկացնում են Ինոկենտիոս Գ-ին: 1203 թ. Կիլիկիայի և Հալեպի սուլթանության միջև պատերազմ է բռնկվում: Լևոնը մի շարք մարտերում հաղթանակ է տանում Այուբիդների նկատմամբ և ի վերջո 1206 թ.-ին երկու պետությունների միջև խաղաղության դաշինք է կնքվում: Միևնույն ժամանակ Իկոնիայի սուլթանությունը շարունակում էր լուրջ սպառնալիք ներկայացնել Կիլիկյան Հայաստանի համար:

Պապի և հայոց թագավորի հարաբերությունները աստիճանաբար սկսում են սառել, և նրանց միջև նամակագրությունը գրեթե դադարում է: Միևնույն ժամանակ Լևոն Ա-ն վարում էր ակտիվ և բազմավեկտոր քաղաքականություն: 1208 թ.-ին նա գրավում է Անտիոքը և կրկին փորձում իր զարմիկին նստեցնել գահին: Սակայն վերջինիս միայն մի քանի օր է հաջողվում իշխանության մնալ: Լևոնի ծրագրերը խափանվում են ոչ միայն Բոհեմունդ Գ-ի և նրա կողմնակիցների պատճառով, այլև կրկին Իկոնիայի և Հալեպի սուլթանությունների պատճառով:

Հենց նույն 1208–1209 թվականներին Լևոն Ա-ն նամակագրություն է սկսում Եգիպտոսի սուլթան Մելիք ալ-Ադիլի հետ, ով իր հերթին նամակներ է ուղարկում Իկոնիայի և Հալեպի սուլթաններին՝ պահանջելով հաշտություն կնքել Կիլիկիայի հետ: Սա Լևոնին շունչ քաշելու միջոց է տալիս, ինչն էլ հայոց արքան վարպետորեն օգտագործում է և 1216 թ.-ին գրավում Անտիոքը: Ռուբեն-Ռայմոնդը դառնում է Անտիոքի իշխանն ու մնում գահին մինչ իր հովանավորի մահը (1219 թ.)

Այսպես ավարտվում է «Անտիոքյան» պատերազմը: Հակակիլիկյան դաշինքն իր նպատակին չի հասնում: Տրիպոլիսի դուքս Բոհեմունդ Դ-ն ստիպված համակերպվում է, գոնե առժամանակ, Կիլիկիայի կորստի հետ, մինչ դաշինքի մեկ այլ կողմ հանդիսացող Հալեպի սուլթան ալ-Մալիք ալ-Զահիրը հեռու է մնում բախումից՝ խուսափելով գրգռել հորեղբոր՝ Եգիպտոսի սուլթան ալ-Մալիք ալ-Ադիլի զայրույթը (վերջինիս հետ Լևոնը կարողացել էր բարեկամական հարաբերություններ հաստատել): Նույն տարին ալ-Մալիք ալ-Զահիրը վախ-

ճանվում է: Նրան հաջորդում է իր մանկահասակն որդին՝ ալ-Ազիզը: Երկրի ղեկավարն է դառնում նրա խնամակալը՝ Շիհաբ ալ-Դին Տուղրիլը և այդ ժամանակից սկսած Հալեպի սուլթանության քաղաքականությունը հատկապես Կիլիկյայի նկատմամբ փոխվում է:

Նույն 1216 թ.-ին Լևոն Ա-ի հարաբերությունները կաթոլիկ եկեղեցու հետ զգալիորեն բարելավվեցին, քանի որ նա լատինացիներին վերադարձրեց Կիլիկիայի երկու եպիսկոպոսությունները, ինչպես նաև Բաղրասի (Գաստոն) ամրոցը՝ Տաճարականներին:

Սակայն հենց նույն 1216 թ.-ին Ինոկենտիոս Գ-ն, միջնադարի ամենաազդեցիկ Պապերից մեկը, վախճանվեց: Նոր Պապ ընտրված Հոնորիոս Գ-ն առանձնապես մեծ հետաքրքրություն չէր ցուցաբերում արևելյան գործերին:

Թերևս Լևոն Ա թագավորին չհաջողվեց լիովին օգտվել իր ռազմական և դիվանագիտական հաջողություններից: Պատճառներից մեկը Իկոնիայի սուլթանության հետ կնքված խաղաղության դաշինքն էր, հանուն որի Լևոնը մի քանի ցավալի զիջումներ կատարեց, ինչպես նաև այն փաստը, որ գահակալության վերջին երեք տարիներին (1216–1219) նա թույլ էր և վատառողջ:

Այնուամենայնիվ, Կիլիկյան Հայաստանը հասավ իր ռազմական, քաղաքական և տնտեսական հզորության գագաթնակետին: Այդ իսկ պատճառով այդ երեք տարիների ընթացքում չի գրանցվել ոչ մի լուրջ հարձակման փորձ կամ ոտնձգություն Կիլիկիայի սահմաններին հարևան երկրների կողմից:

ВААН ТЕР-ГЕВОНДЯН

Кандидат исторических наук

Институт древних рукописей имени Маштоца – Матенадаран

vterghevondian@gmail.com

АНТИКИЛИКИЙСКИЙ СОЮЗ ТРИПОЛИ-ИКОНИЯ- АЛЕППО ВО ВРЕМЯ «АНТИОХИЙСКОЙ» ВОЙНЫ (1201–1216 гг.)

РЕЗЮМЕ

Сразу после провозглашения Киликийского армянского царства (1198) первоочередной задачей Левона I (1198–1219) стало возведение на Антиохийский трон своего внучатого племянника Рубен-Раймонда, являющегося, согласно мирному договору между двумя государствами, его законным престолонаследником. С этой целью, для подготовки почвы среди католиков, Левон I с 1199 г. инициировал активную переписку с Папой Римским Иннокентием III.

Однако претензии Киликийской Армении на Антиохию шли вразрез с политическими интересами соседних стран – Триполийского графства, Иконийского сельджукского султаната и Алеппского Аййубидского султаната. У них были опасения, что завладев Антиохией, Армянское царство усилится и превратится в серьезную угрозу для них. Именно поэтому в 1201–1203 гг. образовывается тройственный антикилийский союз, просуществовавший до 1216 года.

В своих письмах армянский царь сообщает Святому Престолу об образовании антикилийского союза и надеется на помощь католической церкви, напоминая о том, что действия Триполийского графа Боэмунда IV, а также орден Храмовников и других сил, настроенных против Рубен-Раймонда и Левона I, отдаляют христиан от их основной цели – освобождения Иерусалима от мусульман.

В своих письмах Левон I просит помощи у Иннокентия III, подчеркивая, что есть возможность воспользоваться междоусобицей мусульманских стран и поэтому надо действовать быстро. Он имел ввиду борьбу, начавшуюся после кончины Салах ал-Дина (1193) между его братом и тремя сыновьями, которая продолжалась до 1201 г. и закончилась победой брата – ал-Малик ал-Адила

(1200–1218). Только один из сыновей великого султана – ал-Малик ал-Захир сумел отстоять свои владения в Северной Сирии с центром в Алеппо.

Иннокентий III в целом защищал Рубен-Раймонда как законного наследника антиохийского трона, и именно в результате этого латинский патриарх Антиохии, а также орден Госпитальеров встали на сторону армян. В то же время Папа Римский в своих письмах пытался убедить Левона отдать крепость Баграс (Гастон) Храмовникам. Дело в том, что крепость в течение определенного времени действительно принадлежала рыцарям, после чего перешла к мусульманам, а в 1193 г. крепостью завладел тогда еще князь Левон II.

Как Левон I, так и армянский католикос Григор VI и архиепископ Сиса – Ованес в своих посланиях в Рим пытались убедить Папу в том, что уже делаются обещанные изменения в ритуалах армянской церкви в духе католицизма.

К 1202–1203 годам антикилийский союз формируется окончательно, о чем киликийские руководители ставят в известность Иннокентия III. В конечном итоге вспыхивает война между Киликией и Алеппским султанатом. Левон I одерживает несколько побед над Аййубидами и наконец, в 1206 г. подписывается мирное соглашение между двумя государствами. В то же время Иконийский султанат остается постоянной угрозой для Киликийской Армении.

Отношения между армянским царством и Папским престолом постепенно охлаждаются. Этому способствует не только неразрешенный вопрос крепости Баграс (Гастон), но и то, что становится очевидным, что Киликия вовсе не собирается принимать католицизм. Об этом очень красноречиво пишет латинский автор XIII в. Броккардус.

Примерно в 1208–1213 гг. отношения между Папой и армянским царем охлаждаются окончательно, и переписка практически прекращается. В то же самое время Левон I начинает вести активную многовекторную внешнюю политику. В 1208 г. ему удается занять Антиохию и возвести на трон внучатого племянника, который, правда, продержался на нем всего несколько дней. Причем планы Левона спутали не только Бозмунд IV вместе со своими соратниками, но опять же Иконийский и Алеппский султанаты.

Именно в 1208–1209 гг. Левон I начинает переписку с Аййубидским султаном Египта – Ал-Малик ал-Адилем, который в свою очередь в своих посланиях в Иконию и Алеппо требует от последних подписать мирный договор с Киликией. Именно это дает ту передышку Армянскому царству, которой Левон I очень умело пользуется вплоть до 1216 г. когда занимает город Антиохию. Рубен-Раймонд остается Князем (Принцем) Антиохии вплоть до смерти Левона I (1219).

Отметим, что в 1216 г. Левон I значительно улучшил отношения с католической церковью, вернув два епископских престола латинянам в Киликии, и наконец отдав крепость Баграс (Гастон) князьям Храмовникам.

Однако, в том же 1216 г. скончался Иннокентий III, один из самых выдающихся Понтификов средневековья, а новый Папа Онорий III не был так активен в делах Востока.

Таким образом «Антиохийская война» заканчивается и антикилийский союз по существу не достигает своей цели. Триполийский граф Боэмунд IV, хотя и временно, смиряется с потерей Антиохии, а постоянный член союза – Алеппский султан ал-Малик ал-Захир, уходит в сторону от конфликта, пытаясь не разгневать своего дядю – султана Египта ал-Малик ал-Адиля (с которым царь Левон сумел наладить хорошие отношения). В том же году умирает и сам ал-Малик ал-Захир, и трон наследует его малолетний сын ал-Азиз (под регенством Шихаб ал-Дина Тутрила). С этого момента меняется внешняя политика Алеппского султаната, особенно по отношению к Киликии.

В то же время Левон I не смог в полной мере воспользоваться результатами своих военных и дипломатических побед, так как с Иконийским султанатом он достиг мира за счет уступок, а сам в последние три года царствования (1216–1219) был слаб и болен.

И тем не менее, в военно-политическом и экономическом отношении Киликийская Армения достигла своего апогея, поэтому неудивительно, что в эти годы нет свидетельств о каких-либо серьезных попытках, или поползновениях на армянское царство со стороны соседних государств.